

Георгієв В. А.,

асистент кафедри економічної теорії Маріупольського державного університету

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ

Проаналізовано проблему співвідношення об'єкта та предмета в економічних дослідженнях на прикладі дослідження процесу управління економічним потенціалом підприємства. Запропоновано нові підходи до методології економічних досліджень з використанням поняття “феномен” замість “предмет”. Запропоновано модель методології управління економічним потенціалом на базі феноменологічного підходу.

Ключові слова: об'єкт досліджень, предмет досліджень, економічний потенціал підприємства, процес управління, феномен дослідження, економічний феномен.

Проанализирована проблема соотношения объекта и предмета в экономических исследованиях на примере исследования процесса управления экономическим потенциалом предприятия. Предложены новые подходы к методологии экономических исследований с использованием понятия “феномен” вместо “предмет”. Предложено модель методологии управления экономическим потенциалом на базе феноменологического подхода.

Ключевые слова: объект исследований, предмет исследования, экономический потенциал предприятия, процесс управления, феномен исследования, экономический феномен.

In the article was researched the problem relating to the correlation of “object” and “subject of scientific research” on the example of research management’s process of the enterprise’s economical potential. It was offered the new approach concerning the methodology of the economical researches using the concept the “phenomenon” in place of the “subject of scientific research”. It was offered the model of methodology of management the economical potential with the phenomenological approach.

Keywords: object of researches, subject of scientific research, enterprise’s economic potential, management’s process, phenomenon of research’s, great economical phenomen.

Постановка проблеми. Сьогодні оцінка та управління економічним потенціалом підприємства відіграє важливу роль у подоланні наслідків світової фінансово-економічної кризи та формуванні методологічної бази сталого ефективного розвитку підприємств.

У той час, як показав наш аналіз, методологія оцінки та управління економічним потенціалом підприємств має низку невизначеностей, навіть суперечностей. Відповідно, фінансове управління (якому притаманна і фінансово-економічна діагностика економічного потенціалу підприємства, і фінансово-економічний аналіз, оцінка вартості бізнесу тощо) містить чимало прихованих, базових “правил за умовчанням”. Виявлення деяких суперечностей, умовно кажучи, початку та запуску економічного дослідження економічного потенціалу підприємства зумовило вибір теми нашого дослідження, в якому особливу увагу привернуто до розкриття співвідношення об'єкта та предмета в економічних дослідженнях на прикладі дослідження процесу управління економічним потенціалом підприємства.

У дослідженні “Економічний потенціал підприємства як система” ми визначили категорію “економічний потенціал підприємства” так: “система економічних ресурсів, природноекономічних умов та альтернативних можливостей їх використання, що розкривається для досягнення певних цілей господарської діяльності підприємства” [1].

Якщо вивчати економічний потенціал підприємства, то, відповідно, об'єктом дослідження, звичайно, буде процес управління економічним потенціалом, предметом – відповідний підхід, організаційно економічний-механізм або метод управління економічним потенціалом підприємства. Проте розуміється, що підхід, організаційно-економічний механізм або метод управління – складові процесу управління (об'єкт містить предмет). Наступний висновок: об'єкт та предмет знаходяться “напроти”, по інший бік свідомості дослідника, тобто в об'єктивному світі. Проте саме предмет пропонується “як сукупність властивостей і відношень об'єкта, опосередкованих людиною (суб'єктом) у процесі дослідження” [2, с. 111], тобто тих, що є притаманні свідомості дослідника. Вирішення цієї суперечності зумовило актуальність нашого дослідження та необхідність впровадження феноменологічного підходу в методології досліджень управління економічним потенціалом підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізуємо підходи до визначення об'єкта та предмета. Й. Дворецький надає значення для латинського слова “objectus” (тобто тому, що лежить перед) у 2-му значенні: “предмет, явище, видовище” [7, с. 685]. Згідно з Тлумачним словником, поняття “предмет” має інше значення: “те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність кого-, чого-небудь, об'єкт” [6, с. 867]. Тобто згідно з етимологією, об'єкт та предмет – це одне й теж. При подальшому дослідженні нами було висунуто таку гіпотезу: те, що має назву “предмет дослідження”, насправді таким не

є, це щось інше, а оскільки так – необхідно перебудувати деякі засади економічних досліджень, для чого потрібно вдосконалити підходи до відповідних елементів економічної методології.

Розглянувши підходи різних авторів [2-5] щодо методологічного визначення понять "об'єкт" і "предмет" при проведенні досліджень, ми склали аналітичну табл. 1.

Таблиця 1
Визначення понять "об'єкт" і "предмет" в дослідженнях

Автор	Визначення об'єкта досліджень	Визначення предмета досліджень
1	2	3
Крушельницька О. В.	Вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації... Треба знати, що об'єкт дослідження – це частина об'єктивної реальності, яка на цьому етапі стає предметом практичної і теоретичної діяльності людини як соціальної істоти (суб'єкта) [2, с. 111].	...це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт... Предмет дослідження є таким його (об'єкта – В. Г.) елементом, який включає сукупність властивостей і відношень об'єкта, опосередкованих людиною (суб'єктом) у процесі дослідження з певною метою в конкретних умовах [2 с. 111].
Шейко В. М., Кушнарченко Н. М.	Це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обрані для вивчення [3, с. 191].	Це теоретичне відтворення об'єктивної дійсності, тих суттєвих зв'язків та відношень, які підлягають безпосередньому вивченню в цій дисертації, є головними, визначальними для конкретного дослідження [3, с. 191].
Воробйова О. К.	...те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника [4, с. 19].	...досліджувані з певною метою властивості, ставлення до об'єкта [4, с. 19].
Лукашевич В. К.	Це фрагмент реальності, що являє собою цілісне утворення, на дослідження якого спрямована творча активність дослідника, що володіє багатоманітними властивостями та співвідношеннями... В реальному науковому дослідженні досліджуються певні сторони, характеристики, параметри об'єкта [5, с. 150].	Це цілісна сукупність сталих взаємозв'язаних характеристики об'єкта, пов'язаних із конкретними проблемами, цілями та задачами дослідження [5, с. 150]. Це цілісна сукупність тих сталих, взаємозв'язаних характеристик об'єкта, що цікавлять людину безпосередньо в межах конкретного дослідження [5, с. 150-151].

Зазначені вище дослідники визначають об'єкт як те, на що спрямована пізнавальна активність дослідника, що породжує проблемну ситуацію та слугує для дослідника джерелом необхідної інформації.

Предмет, згідно з думкою вказаних вище дослідників, має такі атрибути: теоретичне відтворення об'єктивної дійсності, сукупність властивостей і відношень об'єкта, опосередкованих людиною (суб'єктом) у процесі дослідження, пов'язаних із конкретними проблемами, цілями та завданнями дослідження.

Проте етимологічно об'єкт і предмет – це одне й те ж. І об'єкт, і предмет – це те, на що спрямовано увага дослідника.

Мета і завдання дослідження. В дослідженні на прикладі управління економічним потенціалом запропоновано використання поняття економічного феномену та побудовано модель управління економічним потенціалом підприємства на базі феноменологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. Як це було зазначено вище, так званий "предмет" не є в об'єкті, а в свідомості дослідника (дослідників). Об'єкт дослідження та предмет дослідження (обидва "те, що лежить напроці") – це суттєво одне й те ж. Відтак, на нашу думку, більш ґрунтованими та точними визначеннями об'єкта дослідження є те, на що спрямована пізнавальна активність дослідника (суб'єкта дослідження), те, що породжує проблемну ситуацію та слугує для дослідника джерелом необхідної інформації. Відповідно, феномен дослідження – це певні структурні зв'язки та властивості об'єкта, що досліджується, що сформовано в свідомості дослідника (суб'єкта дослідження).

Вказаний підхід до методології допомагає більш ґрунтовно формувати базові приписи дослідження, а також здійснювати принцип прозорості (див., наприклад, Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [8]).

Таким чином, об'єктом дослідження буде процес управління економічним потенціалом підприємства з відповідною проблемою, для вирішення якої готується необхідна економічна інформація.

Феномен в дослідженнях економічного потенціалу підприємства – це відповідні структурні зв'язки та властивості економічного потенціалу підприємства, сформовані в свідомості (суб'єкта) дослідження. Ці відповідні структурні зв'язки та властивості можуть відобразитись у вигляді моделі організаційно-економічного механізму, управлінського підходу або відповідної методики.

Взагалі, процес управління економічним потенціалом як об'єкт можливо відобразити у вигляді множини економічних подій, які можуть виступати феноменами економічних досліджень. Економічний потенціал підприємства – це віртуальний конструкт, система економічних фактів і моделей їх інтерпретації, що створена дослідником. Ми вважаємо, що необхідно впровадити феноменологічний підхід в методологію досліджень економічного потенціалу підприємства. Тільки в сукупності з метафізичним та діалектичним методами економічні дослідження стають більш зваженими та ґрунтованими [10, с. 57].

Феноменологічний метод вперше був запропонований Е. Гуссерлем [10-12]. Модель цього підходу: об'єкт дослідження, феномени, інтенціональні об'єкти, композити (такі як економічний потенціал підприємства), що конститууються в свідомості дослідника, в сумісному знанні в інтерсуб'єктивному світі. Економічний потенціал підприємства конститується в інтерсуб'єктивному світі та тісно пов'язаний із економічною теорією очікувань і економічною теорією можливостей, управлінням фінансовими ресурсами.

Висновки. В дослідженні проаналізовано підходи до визначення об'єкта та предмета в економічних дослідженнях, виявлено недоліки, запропоновано замість предмета використовувати поняття феномен, а в економічних дослідженнях економічного потенціалу підприємства використовувати феноменологічний підхід.

Література:

1. Георгієв В. А. Економічний потенціал підприємства як система / В. А. Георгієв: Проблеми системного підходу в економіці: [електронне наукове фахове видання]: збірник наукових праць. – К. : Київський міжнародний університет цивільної авіації, 2010. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_4/Georgiev_410.htm
2. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: [начальний посібник]. – К. : Кондор, 2003. – 192 с.
3. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: [підручник] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 5-те вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 307 с.
4. Воробйова О. К. Методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни “Основи наукових досліджень” для студентів денного та заочного відділень зі спеціальності 6.050201 “Менеджмент організацій” / О. К. Воробйова. – Донецьк: ДонДУЕ ім. М. Туган-Барановського, 2001. – 110 с.
5. Лукашевич В. К. Философия и методология науки: [Учебное пособие] / В. К. Лукашевич. – Минск: Современная школа, 2006. – 320 с.
6. Новий тлумачний словник української мови / [Укладачі В. Яременко, О. Сліпущко]. – К. : Видавництво “Аконіт”, 2007. – Т. 2. – 927 с.
7. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь: [около 50000 слов] / И. Х. Дворецкий. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : “Русский язык”, 1976. – 1096 с.
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
9. Георгієв В. А. Онтологія економічного потенціалу / В. А. Георгієв // Маркетинг на міжнародних ринках товарів і послуг: глобальний аспект: III міжнародна науково-практична конференція викладачів, аспірантів і студентів, Словаччина, 21-23 лютого 2012 р. – Донецьк: СПД Купріянов, 2012. – Т. 1. – С. 56-58.
10. Гуссерль Э. Логические исследования: Исследования по феноменологии и теории познания: [Текст] / Э. Гуссерль; Пер. с нем. В. И. Молчанова. – М. : Академический Проект, 2011. – Т. II. Ч. 1. – 565 с.
11. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Книга первая: [Текст] / Э. Гуссерль; Пер. с нем. А. В. Михайлова. – М. : Академический Проект, 2009. – 489 с.
12. Гуссерль Э. Картезианские размышления: [Текст] / Э. Гуссерль; Пер. с нем. Д. В. Складнева. – СПб. : Наука, 2006. – 320 с.